

ΕΤΟΣ Α'. - ΤΟΜΟΣ Α'. - ΤΕΥΧΟΣ Α'. & Β'.

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΝ ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ

ΙΔΡΥΘΕΝ ΚΑΙ ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ

ΧΡΗΣΤΟΣ ΤΣΟΥΝΤΑΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ

ΑΡΙΣΤ. ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΣΤΙΛΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝΕΠ. ΘΕΣ/ΝΙΚΗΣ

ΠΟΛΥΔ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ — ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ — ΒΟΥΛΗΣ 18

1928

νησες και τις κοροϊδίες των ξένων που μας σέρβριρε στα 'Ακαδημεικά εκδ. α' τόμ. β'. σελ. 375 και πέρα, έρχεται στα 'Ακαδημεικά του έκδοσης δεύτερη (τόμ. α') 1924 σελ. 306 και δέχεται όλοτετα την άποψη μου και ξεσηκώνει μαζωμένη τη γνώμη μου και τὰ λείει έτσι που τὰ λέω γώ και μόνο τόνομά μου δέν αναφέρει καθόλου.

Δέν έχετε παρά νάνοίξετε τις δυό έκδοσες των 'Ακαδημεικων του 1904 και του 1924 και νά δήτε τη διαφορά. Δέν έχετε παρά νάνοίξετε τον τόμο του Νουμά, και τον τόμο της Γλωσσογνωσίας μου, που είπαμε, νά παραβάλετε και νά καταλάβετε πουθε ή διαφορά.

Τώρα οι ξένοι μας διώζανε έμάς άπ' τις έστιές μας και βάλανε εκεί το φίλο τους τον Τουρκο... και πάνε πια οι ντοπιολαλιές μας που μάφτες έρμηνεύαμε τον Όμηρο.—Μπορεί βέβαια ή επίσημη 'Ελλάδα και ό φρικκλέος έλληνικός τύπος νά τους περιποιείται όσο θέλει, μα το 'Εθνος... το άδολο έλληνικό έθνος ποτε δέ θα ξεχάσει σε ποιους όφείλει την καταστροφή του και νά το ξαίρουνε.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

ΑΠΟ ΤΗ ΣΑΡΑΝΤΑΕΚΚΛΗΣΙΩΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

'Αβραάτινα (ή) λ. τ. 1) αδερφή, 2) βρισιά.

... Την άβραάτινα σ'...!! από το Τουρκ. «άβραατινι σιχτίμιμι» όπως λέγαν και οι Έλληνες.

Στην άποτυχία, που δέν την παίρνει είδηση ένας, του λένε :

— "Α το γάμοςε την άβραάτινα σ' τώρα, όπως λέμε έμεις πάτσες στην πήττα τώρα...

'Αβροχιά ή άναβροχιά (ή). 1) 'Ο ξηρός καιρός.

— Στην άναβροχιά και το χαλάς' καλό έν.

— 'Αναβροχιά μας πλάκωσε.

— "Α κάννα λιτανεία για την άναβροχιά.

'Αγγειό (τό) 1) είναι το άγγελιο που ό άρρωστος πηγαίνει προς όξω του.

— Φέρτε τάγγειό, λεγώ, τάγγειό γλήγορα.

2) «'Αγγειό» είναι και ό άνθρωπος, που έχει χαρακτήρα βρωμερό και άνήθικο.

— "Αψε τον να... το παλιοαγγελιο...

— Αυτός έν έν' άγγειό, που ό Θεός νά σε φυλάξ'...

'Αγγελομαχώ 1) Παλεύω με τον άγγελο για νά παραδώσω την ψυχή

μου. Ψυχομαχῶ. Κεῖνος πού ψυχομαχᾶ πολλήν ὥρα, παλεύει ὡς πού νά παραδοθεῖ στόν ἄγγελό τ'. Ὁ ἄγγελος παριστάνεται λαμπροφορεμένος κι ἀξιόλυτος, κρατώντας στό ἕνα χέρι τήν ψυχή καί στό ἄλλο τή ζυγαριὰ πού θά ζυγίσει τίς ἁμαρτίες. Καί τὸ δημοτικὸ τραγουδι λέγει :

Τώρα εἶδα ἕνα ξιπολυτο καί λαμπροφορεμένο
πῶχει τοῦ ρίσου τὰ πλουμιὰ, τῆς ἀστραφῆς τὰ μάτια.

Ἔτσι τὸν παρυσιάζει καί ἡ ἀγιογραφία στήν ἀριστερῇ θύρα τοῦ ἱεροῦ τῆς ἐκκλησίας.

2) Κοπιᾶζω πολὺ γιὰ κάτι ὅπως, ὅταν παλεύει στό ψυχομάχημα ὁ πεθαμένος.

— Ἀγγελομάχε πιά νά τελειώσ' αὐτηνά τῆ σκάφ'.
— Τὶ ἀγγελομαχᾶς ἐκεῖνά;

'**Αγερίζουμ'** Δροσιζουμαι κουνώντας τὸ φουσερὸ (ριπίδιο) ἢ τίποτε ἄλλο.

— Λέγεται *δροσινίζουμ'* καί *κρυσινίζουμ'* ἀπὸ τὸ ὄποιο καί ἡ *κρυσούνα*
— τὸ ριπίδιο, ὅπως τὸ λένε οἱ εὐγενῆδες.
— Ἀγερίστε λιγάκ' τῆ νύφ, λεγώ;
— Δόσ' τὴν κρυσούνα σ' νά τὴν ἀγερίσω.

'**Αγικά** (τὰ) Ὅλα τάγιασμένα πράγματα πού μεταχειρίζονται στήν ἐκκλησιά: Οἱ εἰκόνες, τὰ παπαδικὰ ροῦχα, τὰ σκευὴ τῆς ἐκκλησιᾶς.

— Μή, μὴ τάγγί'ς, ἐν ἀγικά αὐτά.
— Τάγικά τῆ σπιτιοῦ μας ἔχουμ' δῶ μέσα.
2) Τὰ ὅσα μεταχειρίζονται γιὰ τὸν ἄρρωστο θρησκευτικά, διαβάσματα, ἐυχέλαια, καπνίσματα μὲ λουλούδια ἁγιασμένα κτλ.

— Κάντε τον ἀγικά, λεγώ.
— Μὴ τὰ πιστεῦτε σεῖς τάγικά καί ἂ πάτε πολὺ βροστά...
— Πὲ τάγικά ὁ ἄρρωστος καλύτερα γιανίσκει.

3) Ἀγικά εἶναι καί τὰ λουλούδια πού κρατοῦν στό εἰκονοστάσι ἀπὸ τῆ γιορτῆ τοῦ Στάνου ἢ τοῦ Ἐπιτάφιου καί τὰ καῖνε μέσα στό θυμιατὸ ἢ μέσα σὲ μιὰ κεραμίδα γιὰ νά καπνίσουν τὸν ἄρρωστο, κουκουλωμένον μὲ μιὰ πετσέτα ἢ μὲνα πανί.

— Φέрте λίγα ἀγικά νά τὸν καπνίσουμ'.

'**Αγούμαστος** Ἄσπρο σταφύλι μεγάλῳρωγο καί χοντρόφλουδο. Ὁ Φιλήντας λέγει πὼς ἔγινε ἀπὸ συμφυρμὸ: ἄγουρος + αἰγόμεστος = ἀγούμαστος. Τὰ σταφύλια αὐτὰ τὰ κρεμοῦσαν μὲ μιὰ κλωστή δεμένα στόν τοῖχο καί ἔτσι κρεμασμένα κρατοῦσαν ὅλη τους τὴν φρεσκάδα. Τὰ τρωγαν μεσοχείμωνα.

'**Αγουρίδα** (ἡ) Τὸ ἀγίνωτο σταφύλι, πού τὸ ἔβαζαν στὰ φαγητὰ γιὰ νά πάρουν ξυνάδα, ὅπως στοὺς δολμάδες μὲ τὰ βελόφυλλα.

- Τι τόκοψες βρέ, τὸ τσουβί; αὐτὸ ἔνε ἀγουρίδα.
- Μὴ δρώς ἀγουρίδες γιατί ἂ μουδιάσανα τὰ δόδια σ’
- Ἄλλος ἔφαγε τὴν ἀγουρίδα κι ἄλλονσὺ τὰ δόδια μούδιασαν.

Ἄγρια (ἡ) 1) Τὸ γρασίδι πού δυσκολοξερριζώνεται. Τὰ παιδιά πολὺ συχνὰ βγαίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πολιτεία γιὰ νὰ παίξουν στὸ γρασίδι καὶ τὸ πλειότερο νὰ παλαίψουν. Καὶ ὅταν ἕνας νικιώνταν τοῦλεγαν:

- Ἐφαγε ἡ ράχ’ σου ἀγριά.
- Δηλ. ἄγγιξε τὴν ἀγριά, ὅπως ἔλεγαν καὶ
- Ἐφαγε ἡ ράχ’ σου χῶμα>.

Ἄγριάδα (ἡ) 1) Ἡ ἀγριότης πού πνέει τὸ πρόσωπό μας κάποτε.

- Τι ἀγριάδα ἔν αὐτή.
- Πῶς ἀγρίεψε τὸ μούτρω τ’.
- Ἀγρίεψαν τὰ μάτια τ’, σὰ δρελλός!

Ἄγυριστος (ὁ). Ὁ ἄδης, ὁ θάνατος, ὅπου πηγαίνοντας κανεὶς δὲ γυρίζει.

- Νὰ πᾶς στὸν ἀγύριστόν να }
- Νὰ πᾶς καὶ μὴ γυρίσ’ } Κατάρεις
- Πάει στὸν ἀγύριστόν να . }

Ἔπως καὶ τὸ μοιρολόγι τοῦ νεκροῦ τὸ λέγει:

Στὸν κάτω κόσμον, μάτια μου, ριτζάδες¹⁾ δὲν περνοῦνε
μῆτε γιατροὶ γιατρεύουνε μῆτε ματαγυροῦνε
(μῆτ’ ἄγιοι βοηθοῦνε).

Ἀδούκιαστος 1) ἀδίπλωτος, πού δὲ βρῖσκεται σὲ τάξη· ἀπὸ τὸ ρῆμα δου-
κιάζω. πού θὰ πῆ διπλώνω τὰ ροῦχα. (Μ. Φιλήντ. διοικίζω).

- Μωρὴ τὰ ροῦχα ἀδούκιαστα τὰφήκαμ’.
- Δουκιάστε λεγῶ τις πετσέτες σας.
- Μὴν ὀφίνς ἀδούκιαστη τὴν πετσέτα σ’ γιὰ νὰ ξανανάρτς στὸ τραπέζ’ μας.
- Τὰ ροῦχα μ’ φεύγοντας τὰφα δουκιασμένα.
- Τὰ δούκιασα μόν’ τὰ ξεδούκιασα νὰ τοννας.

Ἀδράχτ’ (ἄτρακτος). 1) Τὸ γνωστὸ σουβλερὸ ξυλαράκι. Σὲ τοῦτο μα-
ζεῦουν τὸ νῆμα «κάμνοντας» τὴν τουλούπα στημένη στὴ «ρόκα» πού
τὴν κάνουν ἀπὸ ἕνα ξύλο μακρὸ καὶ στρογγυλὸ καὶ κάποτε χρω-
ματισμένο. Ἡ καματεύτρα κρατᾷ τὴ μὴν ἄκρη ἀπὸ τὴ ἀριστερὴ μα-
σχάλη κάτω, ἐνῶ στὴν ἄλλη ἔχει βαλμένη τὴν τουλούπα. Μὲ τὸ δεξιὸ χέρι
στρίβει τὴν κλωστή, μὲ τ’ἀριστερὸ πάλι γυρίζει στρίβοντας τ’ ἀδράχτι.
Ὁ Φιλήντας (Φρ. Ἡθ. Γ’ Γλωσσ.) ἐτοιμολογᾷ: ἀτράκτιον καὶ ἕνεκα
τὰ δύο καταποδιαστὰ τ, τὸ πρῶτο ξεμοιάζεται σὲ δ: ἀτράχτι=ἀδράχτι
σύγκρινε: γιὰ τοῦτο = γιὰ δαῦτο. Σαββατιάτικος = Σαββαδιάτικος
(Σύμη) καὶ στὸ Βελθεντό: θὸ κατώτερος = καθώτερος. (Φιλήντα
Γλωσσολ. α’, 165).

¹⁾ Ριτζάδες=μεσολάβησες, παρακάλια.

Λένε για τή καματερή:

— Αυτή γεμίτ' ἀδράχτια!

— Σὺ κοιτάζε τ' ἀδράχτ' σου· πού θά πῆ: τῆ δουλειά σ' Ὅμοια οἱ παλιοὶ ἔλεγαν: τὰ σὰ ἔργα κόμιζε, ἢ τοῦ Σοφ. γέναι, γυναιξί κόσμον ἢ αἰγὴ φέρει.

— Δὲ βὰ νὰ κοιτάζ'ς λεγῶ σὺ τὰδράχ' τσου.

— Τ'ἀδράχ' τσου σὺ νὰ κοιτάζ'ς.

— Ὁ καθένας τῆ δουλειάτ' καὶ σὺ τὰδράχ' τσου.

Ἐθέρα (ἡ) 1) Ἡ στερεὰ γωνιά πού εἶναι καὶ κοφτερή, ὅπως τοῦ ξυραφιοῦ.

— Τὸ ξυράφ' μου πάει ὁ ἀθέρας δου.

2) Τὸ πιο διαλεκτο πρᾶμα ἀπὸ τὸ κάθε τι.

— Σὲ δίνω τὸν ἀθέρα τῆ τυριοῦ.

— Βούτρο ἀθέρας πρᾶμα!

— Χάθ'κε ἡ ἀθέρας τῆ μαχαλά, δηλ. πέθανε ὁ καλύτερος νοικοκύρης.

Ἄθ(ι) (τὸ) καὶ ἄνθι. 1) Τὸ ἄνθος τῶν δέντρων, τῆς μυγδαλιᾶς λ. χ.

2) Ὁ ἄνθρωπος πού ξεχωρίζει ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

— Τὸ ἄνθι τῆ μαχαλά πέρασε.

— Εἶδανε στὸ βᾶλο τὸ ἄθ' τῆς πολιτείας.

— Κι αὐτὸς ψιλάνθι πιά! εἰρωνικά γιὰ τὸκ ἐπιτηθευμένο ἄνθρωπο.

Ἀκίλ' λ. Τ. 1) μυαλό.

— Πέ τὰ ἀκίλ' σου καὶ σὺ τραβᾶς ..

— Αὐτὸ νὰ τὰκίλ' τὰ φτέγ' γούλα.

— Μὰ δὲν ἔχ'ς δυὸ παραδιῶ ἀκίλ' ;

— Τοῦλγο δὰ ἀκίλ' ἐν αὐτὸ πέ σένα...

— Πού νὰ εἶδα γὼ τὸ ἀκίλ' σου. .. δηλ. ἀλίμονο στὸ μυαλό σ'.

— Ποιὸς ἔχασε τὰκίλ' δου νὰ τὸ βρῆς ἐσὺ

— Ἐνα ἀκίλ', πού μαθὲς πρῶτα... δηλ. πού νὰ προλάβει ἓνα μυαλό.

— Ἄ χάσω πέ τὸ γαβρομ' τὰκίλ' μου

— Ἐχασε τὰκίλ' δου = ἐνθουσιάζτηκε.

— Ἄ χάσω τὰκίλ' μου πέ τὸ παιδίτ' = θὰ τρελλαθῶ ἀπὸ τῆ χαρὰ τοῦ παιδιοῦ.

— Κεῖνο ἔνε νὰ χάν'ς τὰκίλ' σου = θαυμάσιο, πού σου φεύγει τὸ μυαλό.

2) Ἄνοησία.

— Τί ἀκίλ' ἔχ'ς δὰ μωρὴ καὶ φῆκες τὸ κορίτσ' σου μονάχο = Πόσο ἀνόητη εἶσαι!

— Ἐμ ἔχω δὰ γὼ ἀκίλ' ! = δὲν ἔχω πιά μυαλό γιὰ τίποτε.

3) Ἐξυπνάδα (εὐφυΐα).

— Ἀκίλ' ἔχ' τὸ παιδί, δὲν παίζ' ! = ἔχει μυαλό, πολὺ ἔχ' ἐξυπνάδα.

— Τῆ γκισοῦρ τὸ ἀκίλ' γιὰ χέζοντας γιὰ τρέχοντας ἔρχεται, λένε οἱ Τοῦρκοι χα-ρακτηρίζοντας τὸν Ἕλληνα. «Γκισουρὸν ἀκίλ' γιὰ σιτσάρκεν γιὰ κατσάρκεν γκελίρ».

Ἀκούγω 1) ἀκούω.

— Δὲν ἀκούνα τ' ἀφτιάμ' χίτς !

— Δὲν ἀκούς μπρὲ σὺ ;

— Μ ἀρέξ' νάκούγω.

2) Δὲν ἔχω δυνάμεις.

— Ἡ τσέπ' μου δέ μ' ἀκούει = δὲν ἔχει δυνάμεις.

— Δὲ μ' ἀκούν τὰ ποδάρια μ', τσόκτσα πιά... = τὰ πόδια μου ἀδυνάτησαν.

3) Πειθαρχῶ.

- Δὲ μάκουνε τὰ παιδιὰ μ'.
- Σὰ μ' ἄκουγαν κ' ἔμένα τὰ παιδιὰ μ'...
- Ν' ἀκούγ'ς τὸ μεγαλύτερό σ'.
- Παθητ. σημαίνει καὶ φημίζεται.
- Τόνομα τ' ἀκούσκε παδοῦ.
- Ἀκούσκε τὸ πρᾶμα.
- Ἀκούσκε πὸν ἀ φύγω.

ἄθῶ = ἀνθῶ (Ψάλτης Στ. καὶ ἐν Χίφ καὶ Λειβησίφ ἀθθοῦ = ἀνθῶ).

- Πέρασε ἡ νύφ' καὶ ἄθσε ὁ δρόμος.
- Ἀθεὶ καὶ πρέπ' πιά!
- Πορπατᾶς κι ἀθεὶ ὁ δρόμος!

ἄκαλάμνιαστος (ἐπίθ.). Τὸ νῆμα πὸν δὲν τὸ καλάμνιασαν, δηλαδὴ πὸν

δὲ τὸ τύλιξαν στὰ καλάμια.

- Ἐχω ἓνα μπελοῦκ' νῆμα ἀκαλάμνιαστο.
- Μωρὴ στέκεται τὸ νῆμα ἀκαλάμνιαστο.

ἄλακ - μπουλάκ. 1) ἀνακατωμένα.

- Τᾶκανες ἄλακ — μπουλάκ = τὰνακάτωσες.
- Οἱ δουλιές σου ἄλακ — μπουλάκ = οἱ δουλιές σου ἄταχτες.
- Ἄλακ — μπουλάκ γίνκαμ' = ἀνακατωθήκαμε.

ἄλλαξιὰ (ἦ) 1) τὰ ροῦχα, τὰ ἰώρουχα.

- Ἐχομ' κόμ' πὲ μιὰ ἄλλαξιὰ.
- Δὲ μᾶς πέμνε μιὰ ἄλλαξιὰ ροῦχα...
- Μιὰ ἄλλαξιὰ ροῦχα δὲν ἔχ'...

2) ἀλλαγὴ, ἀνταλλαγὴ.

- Κάνουμ' ἀλλαξιὰ;
- Ἄντε νὰ κάνουμ' ἀλλαξιὰ ὅπως λένε καὶ «τράμπα».

ἄλεξᾶτο (τὸ) ἓνα εἶδος σταφύλι ξανθὸ καὶ μοσχομυρισμένο. (Φιλ. Μ. ἀπὸ κάποιον Ἀλέξη πὸν τὸ πρωτόφερε στὴ χώρα).

ἄλεσιὰ (ἦ) 1) τὸ ἀλευρι πὸν στέλνουν στὸ μῦλο γιὰ ἄλεσμα.

- Κόμ' μιὰ ἄλεσιὰ ἀλευρι ἔχομ'.
- Μιὰ ἄλεσιὰ ἀλευρι δὲ μπορ'τε ν'ἀλέστε...

2) τὸ ἄλεσμα τοῦ ἀλευριοῦ.

- Ἡ ἄλεσιὰ μ' γένκε.

ἄλιπανάβατος (ἐπίθ.) 1) τὸ ψωμί πὸν δὲν ἔγινε ἢ κεῖνο πὸν δὲν καλοψήθηκε.

- Σὰν πῆττα ἀλιπανάβατη ἔγινε τὸ ψωμί.

2) Ὁ ἄνθρωπος πὸν δὲν εἶναι ἐπιτήδειος.

- Τί ἀλιπανάβατος πὸν ἔνε κι' αὐτός, δηλ. τί ἀδέξιος.
- Ντιπ πιά ἀλιπανάβατος εἶσαι!
- Σὰν ἀλιπανάβατ' πῆττα στέκεται ἡ νύφ' δηλ. ἀδέξια, ἀποτυχημένη καὶ κρύα.

Άμμά σύνδ. 1) έναντ. αλλά

— Ά πάγω, άμμά δέ θά νάρτω.

2) Όμως. Κάποια βουργάρα, δούλα, πρωτομαθαίνοντας τά Έλληνικά έλεγε στην κυρά της γυρίζοντας άπό τò γειτόνιο.

— «Τσιδῶ τò κατοῦδ' πέ τή (β)ελόνα στή μύτ', τò στέλνω στή πλυστασγιοῦ τò κατώφλιο κιγδίζω τò κριάσ' κομματόπλα, άμμά πέ τί, πέ τò έκίλ'μου (άκίλ=μυαλό).

Άμελές=ὄ δουλευτής με τò μεροκάματο λ. τ.

Άμμ(η)δη=άμμος (άπό ποῦ ὁ τύπος άγνωστον Στ. Ψαλτ. Θρακ.). Ό Φιλήντας ὅμως: οἱ άμμοι δεσ=οἱ άμμοιδοι (συγκρ. οἱ μπακάληδες=μπακάληδοι, μανάβηδες, μανάβηδοι κ.λ.π.) κατόπι θεωρήθηκε ένικό θηλυκό: ἡ άμμοιδη· συγκρ. οἱ Άγιαπόστολοι = ἡ Άγιοποστόλη τῆς Άγιοποστόλης (Άρτάκη) Φιλ. Γλωσσολ. Β' 155 σημ.).

«**Άμμδίξ'** ἔχ' άμμο ένα προάμα.

— Τò ψωμί άμμδίξ' (Φιλ. άμμουδίξει).

Άμηάγγιχτος επίθ. αὐτὸς ποῦ μένει άγγιχτος άπό τὰ σκέλια κείνου, ποῦ τὸν πηδᾷ πάνω στοῦ παιγνίδι «**μπίρντιρμπίρ**». Τὸ παιγνίδι είναι πολὺ γνωστό. Νά πηδοῦν τὰ παιδιὰ στή σειρά τὸ ένα τᾷλλο.

Άμπόφαδος (ὁ) 1) Λέγονται τὰ περισσέματα άπό τὰ ὑφάδια ποῦ μένουν στοῦ άπτι. Τάποφάδια. (Ψάλτης Στ. Θρακικά=ἴσως ἔκ τοῦ άπόφαδο, διότι συνήθως τὰ χοντρά ἔρια είναι άπολείμματα τῶν πρὸς κατασκευὴν λεπτῶν ὑφασμάτων χρησίμων). Μαῦτὰ κάνουν κλωστὲς γιὰ ράψιμο.

2) Άμπόφαδο λένε καὶ τὸ μαλλι ποῦ περισσέυει στοῦ λανάρισμα τοῦ μαλλιού, σὰν γίνεται ἡ τουλούπα. Αὐτὰ τὰ μαζεύουν γιὰ νὰ κάνουν νῆμα χοντρὸ καὶ νὰ πλέξουν κάλτσες ἢ φανέλλες ἢ χοντρά πανωφόρια γιὰ τὸν χειμῶνα.

Άμπούρια - τζουμπούρια=τιποτένια, δίχως ἀξία.

— Μαζώχκανα δῶ νὰ άβούργια τζουβούργια δηλ.=τιποτένια ὑποκείμενα.

— Μπήκε μέσα ὁ άνθρωπος, μα σὰν εἶδε άβούρια τζουβούρια γύρσε πίσ'.

Άμπρεσὸν=ἔ ἔ σύ, καὶ ἔμπρεσὸν.

— Άβρεσὸν ποῦ εἶσα;

— Άβρεσὸν τράβα πέ δῶ νὰ ἄ με βάλ'ς στοῦ βελά σέ λέγω...

Άνακούλκοντα ἐπίρρ. Ἔτσι λένε ένα τρόπο στοῦ κάθισμα με τὰ σκέλια λιγισμένα, ὅπως συνηθίζουν νὰ κάθονται οἱ Άνατολίτες, καὶ ὅπως είναι ἀναγκασμένοι νὰ καθήσει κανένας, ὅταν πηγαίνει στήν ἀνάγκη του.

— Μὴ μωρὴ κάθσαι ἀνακούλκοντα.

— Αὐτὸς κάθσαι ἀνακούλκοντα.

Άνάμα (ή) (Φιλήντ. νάμα. Τὸ κρασί πού χρειάζεται για τή μετάληψη.

(Ἔτσι καί στήν Ἑπειρο Στ. Ψάλτης).

—Φέρε τήν ανάμα Καλογιάνν'.

—Πά νά γυρέψ'ς λίγο κρασί καλό για τήν ανάμα.

—Δέν ἔχουμ' κρασί γι' ανάμα.

Ἄναποδιά (ή) ἢ ἄτυχία.

—Τι ἄναποδιά εἶδαν αὐτή!

—Ὅλο ἄναποδιά μᾶς ἔρκεται.

—Ὅλες οἱ ἄναποδιές τή φετηνὴ χρονιά ἤσαν.

—Ἄναποδιά πάν' στήν ἄναποδιά... χάθκαμ'.

Ἄναποδιάζω = γίνουμαι ἀνάποδος, ἰδιότροπος, κακός.

—Τι ἔχ'ς καί πάλ' ἀναπόδιασες, βρέ;

—Δέν ἀναπόδιασα, λεγώ, μόν' ἔσο' σέ φαίνται.

—Τὸ παιδί μ' αὐτονά πάλ' ἀναπόδιασε.

—Ἄναπόδιασε ἢ τύχ' δου.

Ἄνάποδος (ἐπίθ.) ὁ κακός, ὁ δύσκολος καί ἰδιότροπος.

—Τι ἄνθρωπος ἀνάποδος!

—Τέτοιον ἄνθρωπο ἀνάποδόν να δέν εἶδα.

—Νά φοβᾶσαι πὲ τόν ἀνάποδόν να.

Ἄνέμ' (ή) τὸ γνωστὸ ὄργανο, πού χρειάζεται για νά τυλίγουν τὸ νήμα στὰ μασούρια, (πηνία). (Στ. Ψάλτης Θρακ. καί ἐν Χίῳ καί Λειδησίῳ ἀνήμη).

—Δόμ', λεγώ, τήν ἀνέμ' σου.

Ἄνεμιζω ἐνεργ. ἀερίζω, δροσίζω κάποιον.

—Ἄνέμ'σα τήν κάμαρα μ'.

—Ἀλήθεια τήν ἀνέμ'σες;

Ἄνεμιζομ' μέσ. βγάζω ἀπὸ μέσα μου ἄνεμον.

—Ποῖος πάλ' ἀνεμίσκε δῶ νά;

—Πάλ' σὺ μωρὴ ἀνεμίσκες καί βρώμσε;

—Αὐτονάς ἀνεμίσκε, ὄχ' γώ.

Ἄνεμοδούλ' (ή) δυὸ στρίποδα πού βασιτοῦνται μὲ δυὸ ξύλα σκαφτὰ ἀπὸ τροχοὺς ἀμαξιοῦ «τὶς ἀψίδες», ὅπου κάθιζαν τή σκάφη στὸ πλύσιμο.

Ἄνεμοπύρωμα (τὸ) ἀρρώστεια τοῦ προσώπου, πού πρίζεται καί κοκκινίζει. Τήν γιαιτρεύουν μὲ τὸ κάψιμο καί τὸ κάπνισμα τοῦ πετσοῦ φώκιας καί μὲ πολλή ζέστη. Γιαὐτὸ τήν λένε καί «φώκια» τήν ἀρρώστεια.

—Ἄνεμοπύρωμα ἐν λεγώ, καπνίστε τον.

—Γ' ἀνεμοπύρωμα τὸ καπνίξνα πὲ τὸ φοκοπέτο' καί περνᾶ. Δὲ θέλ' γιαιτροί.

Ἄνεμοστάθ'ς (ὁ) τὸ στήριγμα τῆς ἀνέμης πού γίνεται ἀπὸ τὸ στέλεχος δέντρον. Πάνω του εἶναι μπηγμένη μιὰ σούβλα.

Ἄνημερα ἐπίρρ. ἡ ἴδια μέρα.

- Ἄνημερα τῆς Πασκαλιάς.
- Πάσκα ἀνήμερα μᾶς ἦρετε.
- Πέθανε Πάσκα ἀνήμερα.
- Πάσκα ἀνήμερα μᾶς πάτ'σε ἡ Τουρκιά.

Ἄνηπρόκοπος (δ) ἐπίθ. κεῖνος πού δὲν προκόβει. Ὁ Μ. Φιλήντας. (Θρ. Ἡθ. Μ. Γ. Γλωσσάρ). Κατὰ τὰ κανονικὰ ἀνόρεχτος, ἀνόμοιος ἀνάλατος, ἀνάξιος, ἀνάρμεγος, ἀνήξαιρος (ἡξαιρα) ἀνήμπορος (ἡμποροῦσα) κλπ. εἶπανε καὶ ἀκανόνιστα: ἀνάβαθος (= ἄβαθος) ἀνάμελος. ἀνάμυαλος, ἀνάκατος (Θήρα), ἀνάλυτος, ἀναχόρταγος, ἀνάγνωρος κτλ. Αὐτὲς οἱ δύο πρῶτες συλλαβές—ἀνα παρετυμολογηθήκανε καὶ συχιστήκανε μὲ τὴν πρόθεση ἀνά. Καὶ ὅμως ἡ ἀνά σὲ πολλὰς χῶρες βρίσκεται μὲ τὶς μορφὰς ἀνὲ (ἀνέβαινα κι' ἀπαυτὸ ἀνεβαίνω) ἀνη—ἀνήφερα κιὰπ'αὐτό: ἀνήφορος, ἔτσι εἶπανε καὶ: ἀνεχόρταγος καὶ ἀνηχόρταγος, ἀνεπάντεχος καὶ ἀνηπάντεχος, ἀνέψητος καὶ ἀνήψητος, ἀνεπρόκοπος καὶ ἀνηπρόκοπος. Ὁ τύπος αὐτὸς βρίσκεται μέσα στὴν πρὸς Κορινθ. α' τοῦ Κλήμεντος Ρώμης κεφ. 6' «εἰλικρινεῖς καὶ ἀκέραιοι καὶ ἀμνησίκακοι εἰς ἀλλήλους». Τὸ ἔγγραφο αὐτὸ ἀνήκει στὸ τέλος τοῦ πρώτου αἰῶνα μ. Χ.

- Οὐ στὸν ἀνηπρόκοπόν να!
- Ἄνηπρόκοπος ἄνθρωπος πιά!
- Μὴν εἶσαι καὶ τόσο ἀνηπρόκοπος δά...
- Τόσο ἀνηπρόκοπος ἄθροπος εἶσα καὶ γὼ δὲ τόξαιρα...!

Ἄνηπροκοπιά (ἦ) ἡ ἀδυναμία νὰ κάνει κανέναν τίποτε σωστό.

- Τέτοια ἀνηπροκοπιά... δὲν τὴ βίστευα...
- Ἄνηπροκοπιά καὶ τὸ μέγα ἔλεος!...

Ἄνοιχτάρ' (τὸ) τὸ κλειδί.

- Κρέμασ' τ'ἀνοιχτάρ' στὸ καρφί.
- Ἄ σὲ κόψω μιά πὲ τ'ἀνοιχτάρ'...

Ὁ Φιλὴν. Γλωσσολ. Τ. Α' σελ. 158 ἀναχτάρ Τουρκικὰ anahtar σημαίνει κλαδί εἶναι παρετυμολογία ὅπου τὸ anahtar ἔγινε ἀναχτάρ! καὶ ὄχι ἀνοιχτῆρι ὅπως τὸ θέλει ὁ Χ. ΜΝΕ, β' 312 ἀπ' τὸ ἀνοίγω).

Ἄνταμ-σέντα φρ. τ. καημένε καὶ σὺ δὲ βαριέσαι!

- Ἄδαμ-σέντα ἄφσε τον καὶ σὺ πὲ κεὶ νά.

Ἄντερι (τὸ) Τὸ ἀπὸ μέσα ροῦχο τῶν παπᾶδων, πού διπλώνει μπροστὰ στὸ στήθος, ὅπως τὸ διπλὸ παλτό, καὶ φτάνει ὡς τὰ πόδια.

Ἄντιχαρα (ἦ) Ἡ δευτέρα μέρα τοῦ γάμου. Τούτη—τάπόγιωμα—οἱ πιὸ στενοὶ συγγενῆδες τῶν νιόπαντρων γλεντοῦν. Στ. Ψαλι. τὰ ἐπίδα τῶν ἀρχαίων).

- Ἐχομ' ἀδίχαρα.

Ἐχνα ἀδίχαρα.

Πῶμ' στήν ἀδίχαρα

Ἄτιχερος (ὁ) Ἡ καθισμένη πλάγι στήν πρώτη τυχερή, ὅταν παίζουν τὸ παιγνίδι «τὶς ψῆφες» στή σκάφη. (Βλ. περιγραφή Θρ. Ἡθογρ. Γ').

— Γὼ εἶμαι ἀδίχερος.

— Ὁ ἀδίχερος νὰ ριξ'.

Ἄξιναρ (τὸ) τὸ ἀξίνι τῶν βαρελάδων.

Ἄξυπόλτος (ὁ) 1) κείνος ποὺ ἔχει τὰ πόδια γυμνά.

— Μὴ γυρίζ' ἀξυπόλτος σὲ λέγω.

2) Φτωχός.

— Ἄξυπόλτος γῆρτε καὶ τώρα μᾶς σήκωσε τὴ μύτ' δου

Ἄξυπολτιὰ (ῆ) 1) ἡ γύμνια τῶν ποδιῶν.

— Τέτοια ἀξυπολτιὰ δὲν εἶδαμ' ! !

2) Φτώχεια.

— Γούλ τους ἀξυπολτιὰ ! !

Ἄξεινος καὶ ποῦξεινος = φράση ποὺ λέγεται, ὅταν κανεὶς ἀπαντᾷ μὲ τὸ ἄ ἄ καὶ δὲ δίνει σημασία σὸ,τι τοῦ λένε. Σὰ νὰ λέμε *οκασμός* !

— Ἄξεινος καὶ ποῦξεινος κι ἀποξυλωμός

νὰ κάτσ' ἢ βούκα στὸ λαϊμό σ'.

(Βλ. Τραχίλα Λαογρ. Ἀρχ. 9ον).

Ἄπαρα - πίπερα 1) λόγι' ἀνόητα.

— Ἄπαρα-πίπερα κουκιὰ μαγερεμένα.

Δηλ. λόγι' ἀνόητα ἀπὸ παρετυμολογία. (Θρ. Ἡθογρ. Μέρος Γ' σελ. 99 ἔτυμ. Φιλήντα τὰ ἐξῆς: Ὁ Στ. Ψάλτης μίλησε γιὰ τὶς παρόμοιες φράσεις (Λεξικ. ἀρχ. Β' 110). Αὐτὴ γίνεται ἔτσι κατ' ἐμέ: Στὴν Ἀρτάκη λέμε «ἀπάρατα λές, ἢ κάμνεις ἀπάρατα» = πράματα χωρὶς παράτα (=παράταξη). Τὸ ἀπάρατα παίρνει τὸν τύπο ἄπαρα - πάπαρα κατὰ τὰ ἄλλα ὅμοια: ἄγαρα - πάλαρα, ἄλαλα - πάλαλα, ἄλαθρα - πάλαθρα: Κ' ἐπειδὴς κατόπι ἀπ' αὐτὰ λένε καὶ τὸ «κουκιὰ μαγερεμένα» τὸ πάλαθρα τὸ εἶπανε καὶ μάλαθρα γιὰτι στὰ κουκιὰ βάζουνε καὶ μάλαθρο. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τὸ ἀκατανόητο πάπαρα τὸ εἶπανε: πίπερα γιὰτι στὰ κουκιὰ βάζουνε καὶ πιπέρι. Αὐτὰ λέγονται παρετυμολογίες).

Ἄπιστιὰ (ῆ) τὸ λωρὶ ποὺ βασιτᾷ τὸ σαμάρι τοῦ ζώου μαζὶ μὲ τὴν οὐρά, (ἴσως ὀπισθία Στ. Ψάλτης Θράκ.).

— Πελύθηκε, ἢ ἀπιστιὰ τ' μπρέ.

Ἄπλοχωραίνω 1) Κάνω ἓνα τι ἀπλόχωρα.

— Ἄπλοχωραῖναμ' τὸ σπὶτ' μας ;

2) Γίνουμαι ἀπλόχωρος, δὲ στενοχωριέμαι.

- Μὴ στενοχωριέσαι, μωρή, ἀπλωώρανε τὴν καρδιά σ'.
- ἴφσα τὴν καρδιά μ' ἀπλόχωρ'—δὲ στενοχωριούμαι πλιά.
- Ν' ἀπλωχωραίντε τὶς καρδιές σας λεγώ. δηλ. νὰ μὴ στενοχωριέστε.

Ἐπλοχωριά (ἦ) τὸ περίσσευμα τοῦ τόπου, τὰ πολλὰ δωμάτια, ἡ μεγάλη αὐλή.

- Ἐχουμ' μεγάλ' ἐπλοχωριά μεις στὸ σπίτι' μας.

2) Καρδιά ἀπλόχωρη, μεγάλη ὑπομονή.

- Χρειάζεται, παιδί μ', ἀπλοχωριά μεγάλ', γιὰ νὰ βαστάξ' τὸ βόνο σ'.

Ἀπλόχωρος ἐπίθ. τόπος μὲ μεγάλη χωρητικότητα.

- Τὸ σπίτι' μας ἐν πολὺ ἀπλόχωρο.
- Τέτοι' ἀπλόχωρο σπίτι δὲ γεῖδα.

2) Ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔχει μεγάλη καρδιά καὶ ὑπομονή.

- Ἀπλόχωρος ἄνθρωπος αὐτός.
- Ἀπλόχωρη καρδιά ἔχ'ς ἐσύ.
- Ἀπλόχωρ' καρδιά, λεγώ, ἀπλόχωρ'...

Ἀποσταίνω κουράζουμαι πολὺ, ἀποκάμνω.

- Ἀπόστασα πιά, δὲν πὰν τὰ ἔρμα.
- Ἀπόστασε τὸ ἔρμα... τί νὰ κάν'.

Ἀποσταμένος (ἐπίθ.) ὁ κουρασμένος.

- Ἀποσταμένος ἐν ὁ ἄνθρωπος, ἄφσεται νὰ κοιμηθῆ.

Ἀποσυρτή (ἦ) οἱ χασάπηδες σχίζοντας τὴν κοιλιὰ τοῦ γουρουνιοῦ καὶ κόβοντας τὶς πλευρές, παίρνουν ἓνα μέρος ἀπὸ καλὸ μαλακὸ κρέας καὶ τὸ τρώνε στὴ σούβλα. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀποσυρτή.

Ἀπρούνα (προῦμνον) καρπὸς βατσουναῖας, μὲ μαυροκόκκινο χρῶμα καὶ γεύση σιφή. Ἀπλούστερα τὰ λένε *στυπόκωλ'*, γιὰ τὴ δυσκοιλίότητα ποὺ φέρουν. (Μοιάζει μὲ τὸ μαῦρο σταφύλι Στ. Ψάλτ. Θρ.)

Ἀραδιάζω βάζω στὴν ἀράδα, βάζω στὴ σειρά.

- Ἀραδιάσανα μιὰ τσοῦρμα παιδιὰ.
- Τὶ δὰ μὲ ἀραδιάσαν τόσα παιδιὰ, ἄς χωλοσκάννα τώρα.
- Ἀραδιάζνα, ἀραδιάζνα πέτρες, φαίνται ἂ κάν νὰ σπῖτ'.

Ἄραμ γέν' φράση ποὺ φανερώνει τὴ συγκατάθεση γιὰ κάτι, σὰν νὰ λένε: δὲν πειράξ', ἄς ἔν.

- Δὲ ἀθελα. μὰ ἄρα μ' γέν'. . . ἄς ἔν=δὲν πειράξ'.

Φιλήντας. Ἄρα μὴ γένει σύντομα' ἀντὶ τὸ σωστό, ἄρα γένει καὶ μὴ γένει.

Ἄραν - ταράν θὰ πῆ ἄνω ἄνω - κάτω. (Στ. Ψάλτης Ἡπειρ. ἄλάν - ταλάν).

- Ἄραν ταράν τὶς ἔκαναν.
- Ἄ σὰς κάνω ἄραν-ταράν.

Ἄργαλειό τὸ ξύλο πὸν τυλίγεται στὸ λάκκο τὸ στημόνι, βρίσκεται στὸ πίσω μέρος τοῦ λάκκου.

— Ξεποδύλιξ, τὸν ἀργαλειό, παιδί μ'.

— Ὁ ἀργαλειός μου μὲ χασομέρσε.

Ἄργητα (ἢ) 1) ἡ ἀργοπορία (Ψάλης Θρ. καὶ ἐν Λειθησίῳ καὶ Βελβενδῶ).

— Τί ἄργητα ἐν αὐτῇ!

— Ἡ ἄργητα σ' δὲν ὑποφέρεται.

2) Ἡ τιμωρία τῆς ἀργίας τῶν παπάδων.

— Ἡ ἄργητα μ' τελείωσε δηλ. τελείωσε ἡ τιμωρία μου.

Ἄργος ἐπίθ. κείνος πὸν δὲν ἔχει δουλειά. Τοὺς παπάδες τοὺς ἔπαυαν οἱ δεσποτάδες «ἀπὸ πάσης ἱεροπραξίας» τιμωρώντας τους. Τοὺς ἔκानαν ἀργούς.

— Ὁ παπᾶς ἔγινε ἀργός.

— Ἄργὸ σῆκανε ὁ δεσπότης παπᾶ;

Ἄργιάν' (τὸ) τὸ νερομένο γιασῦρτι, πὸν τρῶν μὲ τὸ κουτάλι λ. Τ. Συχνὰ τὸ τρῶνε κόβοντας μέσα ψιλὸ ψιλὸ τᾶγγοῦρι γιὰ δροσιστικὸ — τὸ καλοκαίρι.

Ἄριδ (τὸ) καὶ ἡ ἀρίδα 1) τὸ τρυπάνι, ἡ ἀρίδα.

— Φέρ' τὸ ἀρίδ' παιδί μ'.

2) Ὁ πισινὸς τοῦ ἀνθρώπου στὴ βρисиά.

— ... τὴν ἀρίδα σ'.

— Τῆς μάννας σου τὴν ἀρίδα ...

Ἄρμιδ' τὸ ἀρχίδι.

— Στᾶρχίδια μ' σὲ γράφω δηλ. σὲ περιφρονῶ, δὲ σὲ λογαριάζω καθόλου.

— Μὴ πολυβρίζ'ς, γιατί ἄ σὲ στρίψω τᾶρχίδια σ'.

Ἄρμη (ἢ) τὸ ἀλατισμένο νερὸ πὸν βάζουν στὰ λαχανικὰ ἢ τὸ τυρί. Ὁ Δεκαβάλλας λέγει: Ὅταν τὸ ἄλμη ἔγινε ἀρμη καὶ χωρίστηκε ἐτυμολογικὰ ἀπ' τὸ ἄλας—γιὰ τοῦτο καὶ σήμαινε γενικὰ κάθε ἀσηπτικὸ ὑγρὸ πὸν διατηρεῖ τὰ διάφορα τουρσιὰ — τότες ὁ λαὸς τὸ μπόλιασε μὲ τὴν πρώτη συλλαβὴ τοῦ ἄλας καὶ τὸ εἶπε ἀλάρμη=ἡ ἄρμη τοῦ ἀλατιοῦ. Ὁ Φιλήντας (Γλωσσ. Τ. Β' 239) πάλι λέγει: Ὁ νόμος ἀφτὸς εἶναι ἓνα παρακλάδι τοῦ συμφυρμού ἢ συνεπαρμού νὰ ποῦμε κλπ.

Ἄρμνιά (ἢ) λάχανα βαλμένα στὴν ἀρμύρα (κράμβαι), πὸν τὰ τρῶνε τὴ σαρακοστή τὸν χειμῶνα, καὶ τὰ μαγειρεῦγουν μὲ κρέας χοιρινὸ ἢ πουλερικὰ. Τὸ ζουμί τους εἶναι ξυνὸ καὶ στοὺς Θρᾶκες νόστιμο ὅπως καὶ τὸ λάχανο, πὸν παίρνει ἓνα χρῶμα κίτρινο. Γιαυτὸ τὴν λένε ἀρμιὰ σὰ φλουρί.

— Ἡ δική μ' ἡ ἀρμνιά ἔγινε σὰ φλουρί.

— Ἐχομ' ἓνα ἀρμιοζοῦμ'!! φλουρί πιά!

Όταν χαλάσει, βρωμᾶ καὶ τότε παρομοιάζουν πολλές βρωῶμες σὰν τῆς ἄρμνιαῖς λέγοντας: βρωμ'σε σὰν ἄρμνια.

— Κάτ' σὰν ἄρμνια βρωμᾶ μὰ τι ἔν δὲ ξαίρω.

Ἄρμνιοκάδος ὁ κάδος ποὺ κάνουν μέσα τὴν ἄρμνια. Τὸν φκιάνουν ὅπως τὰ βαρέλια μὲ ξύλα.

— Ὁ ἄρμνιοκάδος μας παίρνει εἶκος' λάχανα.

Ἄρτύνουμ' χιλνῶ τὴ νηστεία, τρώγω τὴ σαρακοστὴ κρεατινά.

— Ἄρτύθηκες. λεγώ;

— Μεις δὲν ἀρτύθαμ'.

— Γὼ δὲν ἀρτύνουμ'.

— Μὴν ἀρτυθῆτε!

Ἄρτυμῆ (ἦ) τὰ κρεατινά φαγιὰ ποὺ τρώγονται ὅταν νηστεύουν. Φαγιὸ μαγειρεμένο μὲ βούτυρο ἡμέρα Τετάρτη καὶ Παρασκευή.

Ἄρῦς ἐπιθ. ἀραιός, (καὶ στὸν Πόντο Στ. Ψάλτης).

— Ἄρῦα καὶ πάντα ἀγάπ' δηλ. ἐπεσκέψεις ἀραιεῖς καὶ ἀγάπη.

— Εἶδανα κόσμος ἀρῦς.

— Τί ἀρῦ πλέξιμο ἔν αὐτό;

— Ἄρῦπλεχτο πανί.

— Ἄρῦ χιτέν'

Ἄρχινεύγω ἀρχίζω, κάνω ἀρχήν.

— Ἄϊδε ἀρχίνεψ' σὺ!

— Γὼ δὲν ἀρχινεύγω.

— Σὰν ἀρχίνεψαμ' νὰ τρέχουμ, δὲ στάθαμ' χίτς.

— Μὴν ἀρχινίξ' νὰ τρώς σὰ λιμάρ'ς πρώτος.

Ἄσκιᾶ (ἦ) ὁ ἥσκιος, ἡ σκιά.

— Φοβήθηκε τὴν ἄσκιᾶτ' δηλ. τᾶχασε.

— Πὲ τὴν ἄσκιᾶτ' φοβήθηκε.

— Πέμνε μόν' ἡ ἄσκιᾶ τ' δηλ. ἀδυνάτησε ἀπὸ ἀρρώστεια καὶ λύπη.

— Κεῖνος πέθανε, ἀμμὰ ἡ ἄσκιᾶ τ' πέμνε! δηλ. τὰ διδάγματά του, τὰ καλὰ παραδείγματα.

Τὸ λένε αὐτὸ οἱ χῆρες, ποὺ τὰ παιδιά τους ἀκολουθοῦν τὸ δρόμο τοῦ πατέρα τους.

— Σὺ, πὲ κάτ' τὴ βαβὰ σ' τὴν ἄσκιᾶ κέμ' πέρπατεῖς ὀγλούμ, δηλ. βρίσκεσαι ἀκόμα στοῦ πατέρα σου τὴ φροντίδα.

Τὸ πὼς ἔγινε τὸ σκιᾶ ἥσκιος τὸ ξεῖρουμ ἀπὸ τὸ Φιλήντα (Γλωσσ. Τ. Α' σελ. 190—191). Τώρα ἄς μᾶς πῆ καὶ τὸ πὼς ὁ ἥσκιος ἔγινε ἄσκιᾶ.

Ἄσμάς (ὀ) τὸ κλημα, ἡ κληματαργιά.

— Ὁ ἄσμάς μας χάλασε.

— Κλάδεψαμ' τὸν ἄσμά μας.

— Ἄμμα ἄσμάς ἄσα!!!

Ἄσογιᾶ (ἦ) 1) ἡ κακὴ καταγωγὴ.

Ἄσσοι πού τήν ἔχ' ὁ μενδρεβούρς !
Δέ γλέπνα τήν ἄσσοιὰ δους μόν' . . .

2) τὰ κακά φερσίματα.

— Εἶδες δά πὲ κεῖ νά ἄσσοιὰ . . .

Αὐτὰ τὰ λένε πίσω ἀπὸ κανέναν πού δὲ φέρτηκε καλά.

Ἄσσογος ἐπίθ. κείνος πού δὲν κατάγεται ἀπὸ καλὸ σόγι=γένος.

— Ἐβρεσὺ ἄσσογε !

— Εἶδες, μωρή, τὸν ἄσσογόν να.

— Πὲ τὸν ἄσσογόν να νά φοβᾶσαι !

— Στὰ γκρέμνα βρὲ ἄσσογε . . . παλιοἄσσογε . . .

Ἄστέρας (ὁ) ὁ ἀστέρας εἶναι ἓνα κομμάτι χαρτί μὲ μιὰν εὐκὴ γραμμὴν γιὰ τὸν ἄρρωστο κατεπάνω κάθε ἀρρώστιας ἀπὸ τὸ εὐχολόγιο « πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἀποδίωξον . . . » Τὸ χαρτί αὐτὸ εἶναι ραμμένο σ' ἓνα πανὶ σὲ σχῆμα τριγώνου. Τὸ κρεμοῦν δὲ ἀπὸ τὸ λαιμὸ τοῦ ἀρρώστου σὰ φυλαχτό. Τοὺς « ἀστέρας » τοὺς δίνουν οἱ παπάδες μὲ πληρωμὴ καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ « τυχερά » τους.

Ἄσσωτος ἐπίθ. 1) αὐτὸς πού γεννήθηκε ἐφταμηνίτικος καὶ εἶναι ἄδύνατος ἢ μὲ σφάλματα στὸ κορμί.

— Δὶπ ἄσσωτος αὐτὸς μωρή !

2) Αὐτὸς πού δὲν ἔχει καὶ μυαλὸ σωστό.

— Ἄφσε τον πὲ κεῖ νά τὸν ἄσσωτόν να . . .

Ἄτσαλος ἐπίθ. (Στ. Ψάλτης Θρακ.). Ἡ λέξις καὶ ἐν Λειβησίῳ ἄτσαλλους καὶ ἐν Βελβεντῷ ἄτσαλλους, ἐν Πόντῳ δὲ ἀρτσαλλος, ἄσαλγος=κακός. Ἡ μόνη παρ' ἡμῖν ἐν χρήσει πρὸς δήλωσιν τῆς σημασίας τοῦ κακός. Ἡ παραγωγή της ἄγνωστος.

— Μπρὲ στὸν ἄτσαλόν ναα ! !

— Τί ἄτσαλο παιδί πού ἔγινε αὐτό ;

— Πὲ τὸν ἄτσαλο τὸν ἄνθρωπο νά φοβᾶσαι . . .

— Γιατί γίνκες ἔτσ' ἄτσαλο παιδί ;

— Δὲν ἀγαπῶ τᾶτσαλα παιδιὰ σὰν καὶ σ' ἓνα . . .

Ἄτσαλιὰ (ἦ) κακία.

— Μπρὲ στὴν ἄτσαλιάα !

— Τέτοια ἄτσαλιὰ δὲν εἶδα.

— Ἡ ἄτσαλιὰτ' δὲν ἔχ' ὄρια.

— Αὐτηνοῦ τὴ παιδιοῦ τὴν ἄτσαλιὰ δὲ τὴν ξαναεἶδα.

(Δὲς καὶ Φιλῆντα Τ. Α. Γλωσσ. 196 σ. ἄτσαλος).

Ἀφεντίτ'ς καὶ ἀφέντ'ς (ὁ) (Στ. Ψάλτης Θρακ. ἐν Χίῳ ἀφέντς. Παρ' ἡμῖν οὕτω καλοῦσι τὸν πατέρα των μόνον οἱ τῶν ἱερῶν παῖδες). Ἄπὸ τὸ (αὐτὸ -ἐντης). Στὴν Ἀδριανούπολι ἀφεντάκ'ς. Ἔτσι λέγουμε τοὺς παπάδες ἡμεῖς τὰ παπαδόπουλα καὶ οἱ πολὺ γνωστοί.

— Πού ἐν ἔρῃ ὁ Ἀφεδίτς σου ;
— Ὁ ἀφεδίτς μου ἐν στήν ἐκκλησιά.

Ἄφιόν (τὸ) τὸ ὄπιο.

— Ἔγινε ἀφιόν' πὲ τὸ θυμό τ'. Θά πῆ θύμωσε πολύ.
— Μωρὲ ἀφιόν' !
— Σωστὸ ἀφιόν' !

Μ' αὐτὰ ζωγραφίζουσι τὸν πολὺ θυμωμένον ἄνθρωπο.

— Μὴ γίνεσαι δε ἀφιόν και σύ.
— Ἀφιονισμένοις ἄθρωπος=σάν νά ἤπια ἀφιόν και ὄχι ὅπως ὁ Ἄμαντος (Χιακ Χρον. τευχ. Β'. 116 ἀπ' τὸ ἀφηνιάζω).

Ἄφνός (ὁ) ἄχνός, ὁ ἀτμός τοῦ νεροῦ.

— Ἄφνός βγαίν' πὲ τὸ πηγάδ'.

Ἄφνίζω βγάζω ἄχνούς.

— Ἄφνισε τὸ φαγί. Θά πῆ: πῆρε βράση και βγάξει ἄχνό.

Ἄφρίζω κάνω ἀφρούς. Βγάζω ἀφρούς ἀπὸ θυμό. Τὸ στόμα μου ἀφρίζει.

— Ἄφρισα πὲ τὸ θυμό μ', μὰ τί νά κάνω=θύμωσα πολὺ μὰ τί νά κάμω.
— Μὴ ἀφρίζ'ς δὰ και τόσο . . . δηλ. μὴ θυμώνεις και τόσο . . .
— Ἄφρισε τὸ φαγί θά πῆ: τὸ φαγί ἔβγαλε ἀφρούς (ὅπως τὸ βραστό).
— Πολὺ ἀφρισμένοις εἶδαν ὅταν τὸν εἶδα. Εἶδαν πολὺ θυμωμένους.

Ἄφτριγια (ἡ) καπνοδόχος.

— Καπνίζ' ἡ ἀφτριγια' μας.
— Ξεραχνίζουμ' τὴν ἀφτριγια' μας.
— Πὲ μέσ' τὴν ἀφτριγια βγῆκες ;
— Κάθε ἀφτριγια πένα λογιῶ καπνὸ βγάξ'=κάθε σπίτι ἔχει τὰ βάσανά του, πού εἶναι διαφορετικά.

(Ὁ Ψάλτης Στ. Θρ. λέγει: Ἡ παραγωγή σκοτεινῆ ἴσως ἔκ τινος ἀρχαίου ἄπτρα=μέρος ὅπου ἄπτουσι πῦρ).

Ἄχαμνά (τὰ) τὰντρίκεια ὄργανα (τὰ αἰδοῖα).

— Στάχαμνά τ' τὸν χτύπησε.
— Ἐπεσαν τάχαμνά τ'=ἔπαθε κήλη.
— Πρίσκαν τάχαμνά τ', λεγῶ, δὲ ξαίρω πὲ τί.

Ἄχαμνά ἐπίρρ. ἄσκημα, κακά.

— Ἄχαμνά τὸν φέρκα.
— Μὰ κι αὐτός, ὁ εὐλογημένος ἀχαμνά μίλσε.
— Μὴ δὰ φέρνεσαι τόσο ἀχαμνά.
— Τὸ παιδί ἀχαμνά χτύπησε=δυνατὰ χτύπησε.

Ἄχαμνός ἐπίθ. ὁ ἄσκημος, ὁ κακός.

— Πολὺ ἀχαμνός ἄνθρωπος !
— Μπρὲ στὸν ἀχαμνόν να τὸν ἄθρωπό σοο ! !
— Ἔνε αὐτός ἓνας ἀχαμνός πού . . . τὸ γιακάσ' νά τραβᾶς.
— Τέτειον ἀχαμνὸ ἄθρωπο δὲν εἶδα ! !

Ἀχαμνοσύν' (ἤ) ἢ κακία, ἢ κακιά διάθεση.

— Ἡ ἀχαμνοσύν' σου δὲ λέγεται.

— Εἶδες δὰ ἀχαμνοσύν'! Ὁ θουνιάς σάστσε.

* **Ἄχερα** (τὰ) τᾶχερα.

— Ψύλλους στᾶχερα γυρεύ' κι αὐτός, λεπτολογεῖ δηλαδή.

— Λόγια σὰν ἄχερα—λόγια ἀλαφρά σὰν ἄχερα, δηλ. ἀνόητα κι ἀσήμαντα.

— Ἄχερα ἔχ' ἢ κούτρα σ' ἐσένα, δηλ. δὲν ἔχει διόλου μυαλό.

— Αὐτός τρώει ἄχερα : εἶναι κουτός.

— Δὲν τρώω ἄχερα, κουζούμ, δὲν εἶμαι δηλ. ἀνόητος καὶ ἄμυαλος.

* **Ἄχρεια** (τὰ) τὰ μὴ σεμνά.

— Μητέρα λεγώ, μέκανε αὐτὸς ἄχρεια.

— Τοῦλγα ἄχρεια ἔρε, ἔκανες τὸ παιδί μ' ;

— Ἄχρεια πράματα δὲν κάννα τὰ καλὰ παιδιά.

-- Τοῦλγα λόγια ἄχρεια ἔν αὐτά ;

* **Ἀχρημάτιστος** ἐπίθ. (χρηματῶ=ἔχω δύναμη, μπορῶ) κείνος ποὺ δὲ χρηματεῖ, ποὺ δὲν ἔχει δυνάμεις.

— Ὁ γαβρός μου ποὺ λές . . . μαθὲ διπ ἀχρημάτιστος. Δὲ χρηματεῖ γιὰ τίποτα.

— Σὰν εἶσα σὺ ἀχρημάτιστος τί νὰ σέ κάνω γώ . . .

-- Τόσο ἀχρημάτιστη γυναίκα δὲν εἶδα.

— Ἄχρημάτιστη καὶ πολλακαμέν'=ἀνίκανη καὶ κακομοίρα.

* **Ἀψήλωσ'** (ἤ) καὶ (τὸ) ἀψηλὸς τὸ ὕψος.

— Εἶδα, σοῦ λέει, ποὺ ἀνέβαινα ἕνα ἀψηλὸς—ἕνα βαγίρ' . . .

— Τόσο ἀψηλὸς ἂ πάμ ; γώ δὲ βάγω.

— Ἡ ἀψήλωσ' τὴ σπιτιοῦ.

— Τὶ ἀψήλωσ' ἔν αὐτὴ λεγώ ;

* **Ἀψίδες** ξύλα καμπουριάρικα, βαθουλωτά, σκαφτά, ποὺ κάνουν τοὺς τροχοὺς τῶν ἀμαξιῶν.